

ADOLESCENCE

DIFERENCIACE OBDOBÍ:

1. **časná adolescence (10 – 13 let)**
2. **střední adolescence (14 – 16 let)**
3. **pozdní adolescence (17 – 20 let)**

Časná adolescence

Projevují se první biologické a fyzické změny. Adolescenti začínají projevovat zájem o jedince druhého pohlaví.

Střední adolescence

Vlastní dospívání je nejčastějším objektem úvah a hodnocení. Adolescenti začínají odlišovat od svého okolí. Hledají vlastní identitu. Připadají si výjimeční a jedineční.

Pozdní adolescence

Většina adolescentů dokončuje vzdělání. Zamýšlejí se nad vlastní perspektivou. Mají potřebu někam patřit, podílet se na něčem nebo něco s druhými sdílet.

Fyzické změny:

V adolescenci dochází k prudkému nárůstu hmotnosti a výšky. Mluví se o tzv. druhé tvarové proměně.

Pubertální změny: Primární změny se týkají změn hormonálních. Od osmi let se hladina hormonů zvyšuje. A potom asi o čtyři až pět let později se objevují sekundární pohlavní znaky.

Trend sekulární akcelerace: S rostoucí životní úrovní se v posledních letech urychluje dozrávání organismu. Každých deset let jsou viditelné posuny. Příklad takové akcelerace je typický pro menses. V roce 1897 dostávaly dívky první menses v patnácti až šestnácti letech. V roce 1938 už ve čtrnácti letech a v roce 1962 ve třinácti letech.

Kognitivní změny :

Adolescent prochází posledním stádiem vývoje myšlení. Prochází stádiem formálních operací, do něhož se dostává kolem jedenáctého až dvanáctého roku. V tomto období mluvíme o tzv. **hypoteticko – deduktivním myšlení**. Adolescenti již uvažují nezávisle na přítomnosti, vytvářejí si a testují si hypotézy.

Piaget to nazýval: formální myšlení udělal pro adolescenty pokus s kyvadlem. Chtěl, aby zformulovali hypotézy o tom, co může nejlépe ovlivnit rychlost závaží. Adolescenti pak museli brát v úvahu několik proměnných jako byla délka provázku, hmotnost závaží, síla použitá k puštění kyvadla. Malé děti pouze odhadovaly, starší děti pracovaly pouze s dvěma proměnnými. Adolescenti již vytvářeli hypotézy o tom, co může nastat a brali v úvahu všechny proměnné.

Konsekvence abstraktního myšlení – adolescent si vytváří tzv. **imaginární obecnost** – má pocit, že je středem pozornosti, že jej všichni pozorují. Tím se také dá vysvětlit to, že adolescenti často tráví před zrcadlem, hodně se sledují a dbají o svůj vzhled jak nikdy jindy. Jsou také velice citliví na kritiku z okolí, především na veřejnosti. Například je pro ně trapas, když mají svetr naruby . „ Ježíš, to je trapas, všichni si toho museli všimnout a teď jsem jak cvok.“ Adolescenti mají pocit, že jsou jedineční. Například: „Nikdy nebudu jako moji rodiče, kteří žijí rutinně, stereotypně. Budu jiný, bez stereotypů!“ V myšlení adolescentů je typický **egocentrismus**. Adolescenti hledají chyby u autorit. To souvisí s tím, že vidí svět velice ideálně. To, že s autoritou nejsou spokojeni, dávají jasně a důrazně najevo. Je typická hádavost, **argumentování**. Adolescenti rádi slovíčkaří. Jsou orientováni často pouze na sebe. Připadají si pod jakousi magickou ochranou před nebezpečím. Například: „ To se mně v žádném případě nemůže stát, nikdo nebezpečný po městě nechodí, aspoň ne tam, kde jdu já.“ Adolescent nepocituje rozdíl mezi vyjadřováním ideálů a jeho splňováním. Například se účastní ekologické demonstraci proti skládkám a nebezpečným odpadům, ale sám během ní odhazuje odpadky jako třeba obal od zmrzliny na zem.

Adolescenti mají před sebou neskutečně mnoho možností, směrů, cílů, kterými se dát. Proto je u nich typická nerozhodnost. Tím, že přijmou jedno, se vydávají totiž druhého.

Emocionalita:

V časně adolescenci je častá **emoční labilita**, posun nálad k negativním rozladám. Ve střední a pozdní adolescenci tyto příznaky odeznívají. Adolescent by měl být už stabilní ve svém uvažování. Měl by nabýt pocit, že zvládne určité věci již sám a bez pomoci. Často ale překračuje běžný rámec reality. Má pocit, že zvládne vše. Například:“Půjdu do politiky, až tam budu, všechno změním k lepšímu“. Adolescent (v pozdním období) se nezabývá již vzhledem a vlastním tělem, ale otázkami Jaký chci být?, Jaký jsem?

Vztahy k rodičům:

Dříve se prosazoval zejména názor psychoanalytiků, že adolescence je období vybouření. V poslední době chápeme adolescenci jako období, kdy dochází ke změně stylu komunikace v rodině. Důležité je sebeprosazování. Vyjádřit svůj názor tak, aby jej přijali i rodiče. Stejně tak by měl prosazovat svoje hlediska i rodič. Už nejde o dominanci rodiče nad dítětem. Rodič by si měl uvědomit, že by své dospívající dítě měl chápat. A vzájemný kontakt už chápat jako rovnocenný vztah. Nejčastější příčiny sporů s rodiči je doba návratu domů, frekvence navštěvovaných akcí, sociální život, utrácení peněz, známky ve škole, oblékání. Rodiče ne vždy reagují optimálně a nemění způsob komunikace. Najednou se snaží zpřísnit kontrolu a to podporují jenom ještě větší problémy. Rodiče to dělají ze strachu ze ztráty dítěte.

Vztahy k vrstevníkům:

Ty musíme rozdělit na čistě vrstevnické a také už přátelské a partnerské. Tyto vztahy hrají v tomto období nezastupitelnou roli. Vrstevníci si navzájem poskytují názory, pocity, vzorce chování. Mají možnost testovat sebe sama. V tomto období se rychle střídají pozice soupeře a spoluhráče. Adolescent získává pocit vlastní autonomie.

B. Dunphy se zabýval vývojem vrstevnických vztahů a určil několik stádií vývoje :

1. V časně adolescenci vznikají malé skupinky tří až deseti členů, jsou neformální a se silnou vnitřní kohezí. Jsou dívčí nebo chlapecké.
2. Ve střední adolescenci se malé skupiny začínají setkávat ve větších skupinách a to na mejdanech, večírcích.
3. vznik prvních heterosexuálních vztahů. Skupiny se začínají rozpolcovat na dvojice.

4. Partnerské dvojice jsou základem pro vznik nových heterosexuálních malých skupinek.
5. Velké skupiny se rozpadají a malé setrvávají na bázi hlubšího přátelství mezi páry.

Dunphy shrnul vývoj takto: Vrstevnické skupiny slouží jako prostředek pro vývoj heterosexuálního chování.

Erotické vztahy: První fáze souvisí s uvědomováním si vlastní sexuality. První schůzky s erotickým obsahem jsou častější u dívek než u chlapců. Sexuální aktivita je provozována stále více ve dřívějších letech. Průměrný věk prvního pohlavního styku se stále snižuje.

Problematické chování:

Nové teorie netvrdí, že v adolescenci je typické problematické chování, přesto je to citlivé období pro vznik tzv. rizikového chování. Nejčastější oblasti rizikového chování je agrese, násilí, šikana, drogy. Zvyšuje se v tomto období delikvence.

Specifické výchovné problémy dospívajících v dnešní společnosti

Z naznačených témat v této kapitole si již můžeme udělat představu, s jakými problémy se musí dospívající v našem kulturním prostředí potýkat. Langmeier a Krejčířová (2006) tyto problémy shrnují do čtyř základních bodů.

Rozpor mezi fyzickou a sociální zralostí – sekulární akcelerace posunuje dolní hranici dospívání, zatímco složitost společenských požadavků a nároky na profesionální vzdělání oddalují dosažení sociální zralosti. Výrazné je to v oblasti sexuální aktivity. Adolescent se na ni již cítí zralý a touží po ní, ale ze společenských důvodů ji musí odkládat

Rozpor mezi rolí a statusem – sociální status je soubor práv a povinností, které určují postavení jedince ve společenské hierarchii, zatímco sociální role jsou očekávání druhých, jak se bude příslušník dané skupiny chovat, případně co bude prožívat. V jednoduchých společnostech se obvykle status a role rovnají, nebo vhodně doplňují. V složitě dnešní společnosti však dochází často k rozporům (např. poměrně jasně vymezený status vysokoškolského studenta x sociální role studenta tak, jak ho vidí většinová společnost).

Rozpor mezi hodnotami mladé a starší generace – převratné technické a společenské změny s sebou nesou rozdíly v názorech, hodnotách a postojích. Starší generace lpí na svých hodnotách, mladá generace si hledá nové, což je do jisté míry přirozené. Je ale otázka, zda současný vývoj např. v informačních technologiích nerozdělil hodnoty generace příliš (průměrný věk uživatelů Facebooku x průměrný věk odpůrců Facebooku).

Rozpor mezi hodnotami rodiny a vnější společnosti - rozpor mezi charakterem citových vztahů v rodině je během celého vývoje, v dospívání je však kritický. Dospívající již není vázán na normy a postoje svých rodičů, přemýšlí o věcech samostatně, je ovlivněn vrstevníky, kritizuje, revoltuje. Zvlášť výrazný bývá tento rozpor, pokud primární rodina sama je příslušníkem nějaké menšiny a dítě se snaží před většinovým vlivem „chránit“ (např. rodina Svědků Jehovových).

Otázky k seminární práci **Adolescent a subkultura:**

1. Vysvětli, popiš danou subkulturu? Do dokazuje, že je to subkultura....Znaky: hodnoty, normy, hierarchie, slang, atp.
2. V čem je přitažlivá pro adolescenty? Pro jaké lidi je přitažlivá?
3. Největší exces/specifikum/zajímavost
4. Komentář sociálního pedagoga k rozhovoru s adolescentem: jak se mi hovořilo s maldým člověkem (problémy?) co mne zaujalo, překvapilo, nepřekvapilo, ale byla to síla, co bych příště udělal jinak...nějaký závěr?